

marie claire

100

ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ

ΓΥΝΑΙΚΕΣ

ΤΟΥ 20οῦ ΑΙΩΝΑ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2000

Σ Τ Α Μ Ο Ν Ο Π Α Τ Ι Α

Μαρία Κιουρί

Μάργκαρετ Μιντ

Μπάρμπαρα ΜακΚλίντοκ

Μαρία Μοντεσόρι

Βιρτζίνια Άπγκαρ

Φρανσουάζ Ντολτό

Μέλανι Κλάιν

Τζέιν Γκούντολ

Τ Η Σ Ε Π Ι Σ Τ Η Μ Η Σ

ΑΚΟΜΑ ΚΑΙ ΟΤΑΝ ΟΙ ΠΟΡΤΕΣ ΤΩΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΗΤΑΝ ΑΝΟΙΧΤΕΣ, ΠΟΛΛΕΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΑΥΤΟΑΠΟΚΛΕΙΟΝΤΑΝ ΑΠΟ ΤΑ ΜΟΝΟΠΑΤΙΑ ΤΩΝ ΘΕΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΠΙΣΤΕΥΟΝΤΑΣ ΟΤΙ ΔΕΝ ΑΝΤΕΧΟΥΝ ΤΗ ΘΕΑ ΟΧΙ ΤΟΥ ΑΙΜΑΤΟΣ, ΑΛΛΑ ΤΩΝ ΑΡΙΘΜΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝΘΕΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ. ΑΥΤΟ ΑΛΛΑΞΕ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΑ, ΚΑΘΩΣ ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ, ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΔΙΑ ΤΟΥΣ ΤΗΝ ΠΕΙΡΑ, ΠΕΙΣΤΗΚΑΝ ΟΤΙ ΤΟ ΑΕΙΘΑΛΕΣ ΔΕΝΤΡΟ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ ΔΕΝ ΚΑΝΕΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΦΥΛΟ. ΣΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥ 20^{ου} ΑΙΩΝΑ, ΑΝΑΡΙΘΜΗΤΕΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ, ΕΠΩΝΥΜΕΣ ΚΑΙ ΑΝΩΝΥΜΕΣ, ΑΠΕΔΕΙΞΑΝ ΟΤΙ ΟΙ «ΚΟΡΕΣ ΤΗΣ ΕΥΑΣ» ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΔΙΑΠΡΕΨΟΥΝ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΒΑΣΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ. ΤΑΥΤΟΧΡΟΝΑ, ΑΠΕΔΕΙΞΑΝ ΟΤΙ Η ΕΠΙΜΟΝΗ ΚΑΙ Η ΥΠΟΜΟΝΗ, Η ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΓΙΑ ΑΦΗΡΗΜΕΝΗ ΣΚΕΨΗ, Η ΑΥΣΤΗΡΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Η ΑΚΡΙΒΕΙΑ ΔΕΝ ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΕΥΟΝΤΑΙ ΤΟ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ, ΤΗ ΓΕΝΝΑΙΟΔΩΡΙΑ, ΤΗΝ ΑΝΙΔΙΟΤΕΛΕΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΤΡΥΦΕΡΟΤΗΤΑ. ΕΠΙΣΗΣ ΑΝΑΚΑΛΥΨΑΝ ΟΤΙ Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΑΠΑΙΤΕΙ ΠΟΛΛΑ, ΑΛΛΑ ΠΡΟΣΦΕΡΕΙ ΚΑΙ ΠΟΛΛΑ -ΟΧΙ ΜΟΝΟ ΣΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑ, ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΣΕ ΕΚΕΙΝΟΥΣ ΚΙ ΕΚΕΙΝΕΣ ΠΟΥ ΤΗΝ ΥΠΗΡΕΤΟΥΝ ΜΕ ΠΑΘΟΣ ΚΑΙ ΜΕΡΑΚΙ.

ΜΑΡΙΑ ΚΙΟΥΡΙ (1867 - 1934)

ΡΑΔΙΟΧΗΜΙΚΟΣ

Η γυναικεία ενσάρκωση του Προμηθέα

Ο Προμηθέας προκάλεσε την οργή του Δία και τιμωρήθηκε σκληρά επειδή έδωσε στους ανθρώπους τη φωτιά. Η Μαρία Κιουρί πρόσφερε στην ανθρωπότητα ένα δώρο λιγότερο θεαματικό, το οποίο, όμως, άσκησε καταλυτική επίδραση στην ανάπτυξη της επιστήμης και της τεχνολογίας του 20ού αιώνα. Και όπως ο μυθικός ήρωας, έτσι κι αυτή κατέβαλε ένα πολύ βαρύ τίμημα. Σε ηλικία μόλις 15 χρόνων, η Μαρία Σκλοντόφσκα, κόρη Πολωνών διανοουμένων, τελειώνει το λύκειο στη Βαρσοβία, έχοντας έρθει πρώτη στην τάξη της. Αλλά η χώρα βρίσκεται υπό ρωσική κατοχή και η πρόσβαση των γυναικών στην ανώτατη εκπαίδευση είναι απαγορευμένη. Η Μαρία παρακολουθεί μαθήματα στο ημιπαράνομο Πλωτό Πανεπιστήμιο, το οποίο διευθύνουν Πολωνοί καθηγητές, προσχωρεί στα πρωτοποριακά ρεύματα της εποχής της (στο σοσιαλισμό, στο θετικισμό, στην επιστήμη) και εργάζεται επί έξι χρόνια ως γκουβερνάντα.

Το 1891 μετακομίζει στο Παρίσι και γράφεται στη Σορβόνη. Περνά τα φοιτητικά της χρόνια με μοναστηριακή λιτότητα, καθώς τρέφεται μόνο με τσάι, ψωμί και βούτυρο. Ταυτόχρονα, σαρώνει το ένα πτυχίο μετά το άλλο, αριστεύοντας στα μαθηματικά και στη φυσική. Το 1894 παντρεύεται τον Πιερ Κιουρί, ένα λιγομίλητο και συνεσταλμένο χημικό. Το ζευγάρι νοικιάζει μια μικροσκοπική σοφίτα στον τελευταίο όροφο μιας τετραώροφης πολυκατοικίας και αφοσιώνεται στην επιστημονική έρευνα. Εμπνευσμένη από τις ανακαλύψεις ενός συγχρόνου της Γάλλου φυσικού, του Ανρί Μπεκερέλ, η Μαρία Κιουρί αποφασίζει να μελετήσει τη μυστηριώδη ακτινοβολία που εκπέμπεται από μια ένωση του ουρανίου. Η πρώτη της ανακάλυψη είναι ότι το ουράνιο δεν είναι το μοναδικό χημικό στοιχείο το οποίο εκπέμπει ακτινοβολία. Και κάνει μια ιδιοφυή επιστημονική υπόθεση: πρέπει να υπάρχει και κάποιο άλλο στοιχείο που να εκπέμπει ακτίνες ή σωματίδια υψηλής ενέργειας. Βαφτίζει το φαινόμενο ραδιενέργεια και το αγαπημένο νιόπαντρο ζευγάρι θέτει σκοπό της ζωής του την απομόνωση αυτού του μυστηριώδους στοιχείου. Με άλλα λόγια, οι Κιουρί ξέρουν «τι κάνουν» αυτό το στοιχείο, αλλά δεν γνωρίζουν «πώς» θα το εντοπίσουν, αφού δεν απαιτάται ελεύθερο στη φύση. Πρώτα απομονώνουν το πολώνιο, που –όπως εξήγησαν– το ονόμασαν έτσι «προς τιμήν της πατρίδας ενός από εμάς». Όμως, αυτό το οποίο γύρευαν ήταν το «άλλο», το πιο ισχυρό ραδιενεργό στοιχείο, το ράδιο, που φαινόταν να μην έχει καμία διάθεση να αποκαλυφθεί σε ανθρώπινα πλάσματα. Τέσσερις τόνοι μεταλλεύματος πέρασαν από το εργαστήριο των Κιουρί, μέχρις ότου απομονωθεί λιγότερο από ένα γραμμάριο ραδίου. Ήταν ένα τιπάνιο έργο, που απαιτούσε, μεταξύ άλλων, και βαριά χειρωνακτική εργασία. Η αυστριακή κυβέρνηση τους παραχώρησε έναν τόνο μεταλλεύματος, αλλά το υπόλοιπο το αγόρασαν οι Κιουρί με τις λιγοστές οικονομίες τους. Το θαμπό καφετί μέταλλευμα έφτανε σε τσουβάλια, ανακατεμένο με πευκοβελόνες, και οι Κιουρί το επεξεργάζονταν σε μια άθλια τσίγκινη αποθήκη, χωρίς εξοπλισμό. «Παρά τις δυσκολίες, ήμαστε πολύ ευτυχισμένοι», έγραψε αργότερα η Κιουρί. «Περνούσαμε όλη την ημέρα στο ταπεινό μας εργαστήριο... Συνεπαρμένοι από την έρευνά μας, ζούσαμε σαν μέσα σε όνειρο». Το όνειρό τους πραγματοποιήθηκε. Το 1902, οι Κιουρί και ο Μπεκερέλ μοιράστηκαν το Νόμπελ Φυσικής «για τις κοινές έρευνές τους πάνω στο φαινόμενο της ραδιενέργειας». Δώδεκα χρόνια μετά το γάμο τους, ο Πιερ Κιουρί σκοτώνεται σε ένα δυστύχημα με μια ιππήλατη άμαξα. Η Μαρία συνεχίζει μόνη. Καταλαμβάνει την έδρα του νεκρού συζύγου της στη Σορβόνη και γίνεται η πρώτη καθηγήτρια στην ιστορία αυτού του πανεπιστημίου. Μαζί με την κόρη της Ιρέν, μελετά την εφαρμογή των ακτίνων Χ ως ιατρικού εργαλείου. Το 1911, η Μαρία Κιουρί παίρνει το δεύτερο Νόμπελ, αυτή τη φορά στη χημεία, επειδή απέδειξε την ύπαρξη του ραδίου. Το τίμημα των επιλογών της ήταν βαρύ. Η ραδιενέργεια την οποία εκπέμπει το ράδιο είναι εξαιρετικά ισχυρή, μοιάζει με ένα δυνατό άρωμα που διαπερ-

Η κατεστραμμένη υγεία της ήταν το τίμημα που κατέβαλε στο βωμό της γνώσης η Κιουρί, η μοναδική γυναίκα επιστήμονας που τιμήθηκε με δύο βραβεία Νόμπελ.

Herrmann

νά τα πάντα. Ό,τι βρεθεί κοντά του (αντικείμενο, φυτό, ζώο, άνθρωπος), αυτόματα, απορροφά μια ποσότητα ραδιενέργειας, η οποία έχει τρομακτικές έως και θανατηφόρες επιπτώσεις. «Η σκόνη, ο αέρας του εργαστηρίου, τα ρούχα μας, όλα γίνονται ραδιενεργά», παρατήρησε η ίδια. Ο Πιερ είχε μείνει ανάπηρος πριν από το μοιραίο δυστύχημα. Η κόρη της και ο γαμπρός της, αλλά και πολλοί βοηθοί της έπαθαν βαριές σωματικές βλάβες ή πέθαναν εξαιτίας της έκθεσής τους στη ραδιενεργό ακτινοβολία. Ακόμα και σήμερα, τα περιφύλαξη σημειωματάρια της παραμένουν «μολυσμένα» από ραδιενέργεια. Από πολύ νωρίς, η Μαρία Κιουρί είχε αρχίσει να χάνει την όραση και την ακοή της, ώσπου πέθανε από λευχαιμία. Το πολύτιμο ράδιο, το οποίο πρόσφερε την πρώτη ελπίδα στους καρκινοπαθείς, στάθηκε η αιτία θανάτου της γυναίκας που το ανακάλυψε. Αν οι Κιουρί κατοχύρωναν την ευρεσιτεχνία της ανακάλυψής τους, θα είχαν γίνει βαθύπλουτοι. Ωστόσο, και οι δύο έκριναν πως κάτι τέτοιο ήταν «ενάντια στο πνεύμα της επιστήμης». Μετά το θάνατο του συντρόφου της, η Κιουρί δώρισε την ποσότητα ραδίου που είχε ανακαλύψει στο εργαστήριό της για θεραπευτικούς σκοπούς. Έως το τέλος της ζωής της, η Κιουρί, η πιο διάσημη γυναίκα επιστήμονας όλων των εποχών, η μοναδική που τιμήθηκε με δύο Νόμπελ, ζούσε λιτά, σχεδόν όπως στα φοιτητικά της χρόνια. «Απ' όσες προσωπικότητες έχω γνωρίσει, είναι η μόνη που δεν την έχει διαφθείρει η διασημότητα», θα πει για την Κιουρί ο Αϊνστάιν.

ΜΑΡΓΚΑΡΕΤ ΜΙΝΤ (1901 - 1978) ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΟΣ «Πολλοί λαοί, ένας κόσμος»

Το 1928, ένα χρόνο πριν από την κατάρρευση του Χρηματιστηρίου της Νέας Υόρκης, εκδίδεται ένα βιβλίο ανθρωπολογικού περιεχομένου, με τον ασυνήθιστο τίτλο *Η ενηλικίωση στις Σαμόα*. Συγγραφέας του είναι μια ζωηρή, ελκυστική και θαρραλέα Αμερικανίδα, η 27χρονη Μάργκαρετ Μιντ, που ταξίδεψε στα πέρατα του κόσμου, έζησε με τους «άγριους», έμαθε μια μυστηριώδη γλώσσα και κατέγραψε τις παρατηρήσεις και τα πορίσματά της με αυτοπεποίθηση και τόλμη. Σύντομα, η Μιντ κερδίζει «τον έπαινο του δήμου και των σοφιστών», αλλά και την αναγνώριση από το ευρύ αναγνωστικό κοινό. Η Μιντ ήταν ένα πολλά υποσχόμενο παιδί. Οι γονείς της, άνθρωποι μορφωμένοι και ευαίσθητοι, ασχολήθηκαν συστηματικά με τη μόρφωση της πρωτότοκης κόρης τους. Η μικρή Μάργκαρετ ήταν υπερδραστήρια, οξυδερκής, περιεργή και προικισμένη με πολλά κοινωνικά και καλλιτεχνικά ταλέντα. Ένας φίλος της την παρομοίασε με έναν εξαιρετικό, αλλά –στην αρχή– χωρίς κατεύθυνση πύραυλο, που αναμένει την εκτόξευση. «Σίγουρα, η Μάργκαρετ θα γινόταν κάτι σπουδαίο –δεν είχε σημασία τι». Το βέβαιο ήταν ότι η

Μιντ έκανε από πολύ νωρίς κρίσιμες επιλογές, τόσο στην προσωπική όσο και στην επαγγελματική της ζωή. Αμέσως μετά την αποφοίτησή της από το Κολέγιο Μπάρναρντ της Νέας Υόρκης, παντρεύεται έναν παιδικό της φίλο, αφήνοντας, ωστόσο, να εννοηθεί ότι ο γάμος δεν θα ήταν το παν στη ζωή της. Αρνείται να πάρει το επώνυμο του συζύγου της και δηλώνει στον πατέρα της: «Κάποια μέρα θα γίνω διάσημη. Γι' αυτό θέλω να με ξέρουν με το δικό μου όνομα». Φοιτήτρια ακόμα στο Πανεπιστήμιο Κολούμπια, προχωρά στη δεύτερη σημαντική επιλογή της. Αποφασίζει ότι δεν θα γίνει μεγάλη ανθρωπολόγος αν δεν κάνει επιτόπιες μελέτες και δεν αποκτήσει το δικό της «λαό». Μολονότι οι καθηγητές της την προτρέπουν να μελετήσει τους Ινδιάνους της Αμερικής, η Μιντ, σε ηλικία 23 χρόνων, δύο μόλις χρόνια μετά το γάμο της, αποπλέει για τις Δυτικές Σαμόα, ένα νησιωτικό σύμπλεγμα στην καρδιά του Ειρηνικού ωκεανού. Επί ένα χρόνο εργάζεται ακατάπαυστα,

Κανένας πολιτισμός
δεν έχει το
μονοπώλιο της
σοφίας, δίδαξε η
Μιντ, η γυναίκα
που κατάφερε να
εκλαϊκεύσει την
επιστήμη χωρίς να
την εκχυδαΐσει.

παίρνοντας συνεντεύξεις και γεμίζοντας σημειωματάρια. Επιστρέφοντας, εισάγει μια πρακτική την οποία θα συνεχίσει σε όλη της τη ζωή: συγκεντρώνει τις σημειώσεις της σε μια μονογραφία, προτού ξεκινήσει μια νέα αποστολή. Η Μιντ πρέπει να κάνει την τρίτη σημαντική επιλογή της: θα αφιερώσει τη ζωή της στην καθαρά ακαδημαϊκή σταδιοδρομία, απευθυνόμενη –κυρίως– στους άλλους ειδικούς, ή θα «διδάξει» και θα διαφωτίσει το ευρύ κοινό; Λύνει το δίλημμα με ιδιοφυή τρόπο, αποφασίζοντας να συνδυάσει και τα δύο. *Η ενηλικίωση στις Σαμόα* κάνει πάταγο. Οι συνάδελφοί της εκπλήσσονται και αναγνωρίζουν ότι το βιβλίο της παρουσιάζει επίμαχα επιστημονικά ζητήματα με εξαιρετικά γοητευτικό τρόπο. Η Μιντ αποφεύγει να παρουσιάσει τα ευρήματά της με την άκαμπτη γλώσσα του ακαδημαϊκού κατεστημένου και να ακολουθήσει τις τυποποιημένες συντηρητικές προδιαγραφές. Αντίθετα, εκφράζει τα δεδομένα και τα συμπεράσματά της σε μια χαριτωμένη, απλή γλώσσα, που συχνά αποκτά λυρικούς τόνους. Ταυτόχρονα, αμφισβητεί τα συμπεράσματα των δασκάλων της, οι οποίοι ως τότε ερμήνευαν τη συμπεριφορά των «ιθαγενών» με όρους «βιολογικής αιτιοκρατίας». Το θέμα της μελέτης της ήταν η ανατροφή των παιδιών στις Σαμόα, με έμφαση στην εφηβεία των κοριτσιών. Η Μάργκαρετ Μιντ αμφισβητεί την κυρίαρχη άποψη, που έβλεπε την ήβη ως μια περίοδο της ζωής με «καταιγίδες και άγχος». Περιγράφει την εφηβεία ως εποχή σεξουαλικού παιχνιδιού, χωρίς συμπλέγματα και πιέσεις για εγκράτεια ή οράματα ρομαντικού έρωτα. Προχωρά σε συγκρίσεις ανάμεσα στους δύο πολιτισμούς –τον αμερικανικό και των Σαμόα– και υπο-

στηρίζει ότι η ανατροφή και το περιβάλλον ασκούν εξίσου ισχυρή επίδραση με τη βιολογία στη διαμόρφωση των δύο φύλων. Με τα χρήματα που κέρδισε από το πρώτο της βιβλίο αποκτά μεγάλη ελευθερία, ασυνήθιστη για μια νεαρή πανεπιστημιακή, ιδίως στα χρόνια της μεγάλης ύφεσης. Έτσι, στη δεκαετία του 1930 συνεχίζει στην τροχιά που είχε χαράξει με τη μελέτη της στις Σαμόα, κάνοντας επιτόπιες έρευνες και σε άλλα νησιά του Ειρηνικού, συνοδευόμενη διαδοχικά από το δεύτερο και τον τρίτο σύζυγό της, που ήταν επίσης ανθρωπολόγοι. Μαζί με τον τρίτο σύζυγό της, τον Γκρέγορι Μπέιτσον, καινοτόμησε ως προς τη μέθοδο εθνογραφικής έρευνας, αποτυπώνοντας σε φωτογραφικό και κινηματογραφικό φιλμ τα παιχνίδια και την τέχνη των κατοίκων του Μπαλί. Αν και οι γιατροί της είχαν πει ότι δεν θα μπορέσει να αποκτήσει παιδιά, το 1939 γεννά ένα κοριτσάκι. Με το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, ο τρίτος και τελευταίος γάμος της διαλύεται, αλλά η Μιντ θα έχει αρκετούς εραστές –και από τα δύο φύλα. Μέχρι το τέλος της ζωής της δίνει εκατοντάδες διαλέξεις, γράφει εκατοντάδες άρθρα και εκδίδει γύρω στα σαράντα βιβλία. Με τις μελέτες της ανατρέπει στερεότυπα για την παιδική ηλικία, την οικογένεια, τη σεξουαλικότητα και τις διαφορές των φύλων, που είχαν επιβληθεί από την ανδρική μονοκρατορία στην ανθρωπολογία. Η Μάργκαρετ Μιντ υπήρξε το σύμβολο της σκεπτόμενης γυναίκας στην Αμερική. Το συνολικό έργο της έχει συγκριθεί με το περιοδικό *National Geographic*, καθώς συνέβαλε στην ευαισθητοποίηση της αμερικανικής κοινής γνώμης για την πληρότητα και τη νομιμότητα πολιτισμών πολύ διαφορετικών από το δυτικό. Το μήνυμά της, το οποίο διαδόθηκε την εποχή που η Ευρώπη ζούσε στη σκιά της ναζιστικής κατοχής, ήταν προοδευτικό, αντιρατσιστικό και αισιόδοξο. Κανένας πολιτισμός, διδάξε η Μιντ, δεν έχει το μονοπώλιο της σοφίας. Πρέπει να μαθαίνουμε από τους άλλους πολιτισμούς, όπως και αυτοί από εμάς. Το αποτέλεσμα θα είναι ένας κόσμος όπου η αμοιβαία κατανόηση θα οδηγήσει στη μείωση των εντάσεων.

Μ Π Α Ρ Μ Π Α Ρ Α Μ Α Κ Κ Λ Ι Ν Τ Ο Κ (1 9 0 2 – 1 9 9 2)

Γ Ε Ν Ε Τ Ι Σ Τ Ρ Ι Α

Σ υ ν ο μ ι λ ώ ν τ α ς μ ε τ α φ υ τ ά

Ένα σπίτι, ένα εργαστήριο και ένα χωράφι φυτεμένο με καλαμπόκι. Αυτά ήταν τα υλικά αγαθά που απαίτησε από τη ζωή η Μπάρμπαρα ΜακΚλίντοκ, η μεγαλύτερη γενετίστρια του αιώνα μας. Η ζωή, όμως, απαίτησε από αυτή εξαιρετική δύναμη, προκειμένου να αντέξει τα ατέλειωτα χρόνια της απομόνωσης από την επιστημονική κοινότητα. «Ενόχληση» ήταν ο ευγενέστερος από τους χαρακτηρισμούς που χρησιμοποιήθηκαν για το πλέον οξυδερκές πνεύμα της γενετικής. Ήταν, πράγματι, ενοχλητικό μια νεαρή απόφοιτος του Πανεπιστημίου Κορνέλ (το μόνο το οποίο δεχόταν γυναίκες στο τμήμα γενετικής στα 1921) να λύνει αυτοστιγμεί τα ερευνητικά προβλήματα που απασχολούσαν συναδέλφους της επί μήνες. Ήταν ενοχλητικό για τους άντρες συναδέλφους της να παραδέχονται ότι ο καλύτερος εξ αυτών ήταν μια γυναίκα, της οποίας τους συλλογισμούς αδυνατούσαν να αντιληφθούν.

Αλλά κανείς από αυτούς δεν ενοχλήθηκε από το γεγονός ότι, ενώ για όλους άνοιγε ο δρόμος για μια πανεπιστημιακή καριέρα, για την Μπάρμπαρα οι δρόμοι έκλειναν. Όλες οι γυναίκες της εποχής της ακολουθούσαν, το πολύ, καριέρα δασκάλας ή συζύγου και μητέρας. Η Μπάρμπαρα ΜακΚλίντοκ, όμως, με μαλλιά κοντά και παντελόνι, ήθελε να συνεχίσει να τριγυρνά στα χωράφια καλαμποκιού και να πλουτίζει τη συλλογή της με φυτά, τα οποία στο εργαστήριό της αποκάλυπταν τα μυστικά τους. Μυστικά τα οποία η Μπάρμπαρα ήθελε πολύ να μοιραστεί με τους συναδέλφους της, αλλά που εκείνοι αρνούσαν

Οι πρωτοποριακές έρευνες της ΜακΚλίντοκ πέραν στο γενετικό υλικό είναι το ισοδύναμο του «και όμως κινείται» στον κλάδο της βιολογίας.

ακόμα και να ακούσουν. Μετά την ολοκλήρωση των πανεπιστημιακών σπουδών της, πέρασε πέντε χρόνια προσπαθώντας να εξασφαλίσει το πολυπόθητο χωράφι με τα καλαμπόκια. Της το εξασφάλισε το Ινστιτούτο Κάρνεγκι της Ουάσιγκτον, στα 1941. Τα επόμενα έξι χρόνια ήταν ίσως τα πιο ωραία της ζωής της. Αδιάφορη για τους συναδέλφους της και τις απόψεις τους, η Μπάρμπαρα ΜακΚλίντοκ ανέπτυξε τη μυστικιστική σχέση της με τα φυτά που μελετούσε. Αργότερα, θα έλεγαν ότι η ΜακΚλίντοκ κοιτάζει τα φυτά κι εκείνα της λένε αυτά τα οποία κρύβουν από τους άλλους. Στα 1947 δημοσίευσε ένα άρθρο σύμφωνα με το οποίο τμήματα γενετικού υλικού αντάλλαξαν θέση στα χρωμοσώματα. Πρόκειται για το «και όμως κινείται» της βιολογίας. Χρειάστηκαν είκοσι χρόνια και πολύ περισσότερες ανακαλύψεις για να αρχίσει να αντιλαμβάνεται η ανδροκρατούμενη επιστημονική κοινότητα τη σημασία των εργασιών της ΜακΚλίντοκ. Και πέρασαν σχεδόν άλλα τόσα μέχρι να τιμηθεί με το βραβείο Νόμπελ, στα 1983, σε ηλικία 81 ετών. Πρό-

κειται για το ίδιο βραβείο που δεν «πρόλαβε» να πάρει μια άλλη κορυφαία επιστήμονας του 20ού αιώνα, η Αγγλίδα κρυσταλλογράφος Ρόζαλιντ Φράνκλιν (1920-1958). (Η Φράνκλιν πραγματοποίησε πρωτοποριακή έρευνα πάνω στη δομή του DNA, με τίμημα την ίδια της τη ζωή, αφού πέθανε στα 38 της χρόνια από καρκίνο, συνέπεια των πειραμάτων της με ραδιενέργεια). Για τη γυναίκα που κήκε στην πυρά του 20ού αιώνα, η αργοπορημένη δημοσιότητα ήταν το νέο κολαστήριο. Αλλά δεν έχασε το χιούμορ της. Όταν ο Χένρι Κίσινγκερ οργάνωσε ένα επίσημο δείπνο για να τιμήσει τους Αμερικανούς νομπελίστες, η μόνη η οποία αναφερόταν ως «Miss» και όχι ως «Dr» ήταν η ΜακΚλίντοκ, η οποία, παραφράζοντας το γνωστό τραγούδι των Rolling Stones, σημείωσε στο περιθώριο της πρόσκλησης: «I can't get no respect».

ΜΑΡΙΑ ΜΟΝΤΕΣΟΡΙ (1870 - 1952)

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ

Απέραντη πίστη στο παιδί

«Η μόνη σωτηρία που μπορεί να έρθει στον κόσμο είναι από τα παιδιά, γιατί τα παιδιά είναι αυτά που κάνουν τους ανθρώπους», είχε δηλώσει η Μαρία Μοντεσόρι και αυτή η πίστη στα παιδιά την είχε ακολουθήσει σε όλη της τη ζωή. Ιταλίδα παιδαγωγός, δημιουργός του «μοντεσοριανού» συστήματος αγωγής, που αναγνωρίζει και σέβεται την προσωπικότητα του παιδιού, η Μαρία Μοντεσόρι είναι μια γυναίκα του 20ού αιώνα, αν και γεννήθηκε τριάντα χρόνια πριν από το τέλος του 19ου αιώνα. Σπούδασε ιατρική στη Ρώμη και ήταν η πρώτη γυναίκα η οποία πήρε πτυχίο ιατρικής στην Ιταλία, αλλά σχεδόν αμέσως στράφηκε στην αγωγή παιδιών με ειδικά προβλήματα, ούσα πεπεισμένη ότι τα κατάλληλα για την ηλικία τους υλικά, που μπορούν να χειριστούν και τα οποία ερεθίζουν τις αισθήσεις τους, τα βοηθούν στη μάθηση. Στην τάξη της είχε βάλει αντικείμενα που ανταποκρίνονταν σε αυτή τη φιλοσοφία: μικρούς ξύλινους κυλίνδρους για την ανάπτυξη των μυών, μπίλιες τοποθετημένες με τέτοιο τρόπο ώστε να βοηθούν στο μέτρο και μικρές κατασκευές φτιαγμένες για να κάνουν τα μάτια να κινούνται από αριστερά προς τα δεξιά (όπως στην ανάγνωση). Σταδιακά, η Μοντεσόρι οδηγήθηκε στην ανάπτυξη ενός γενικότερου συστήματος αγωγής για παιδιά ηλικίας 3 έως 6 χρόνων, που στηρίζεται στον αυθορμητισμό της έκφρασης και στην απελευθέρωση από κάθε περιορισμό. Τα παιδιά, υποστήριζε, προτιμούν την εργασία από το παιχνίδι, αρκεί να έχουν το κατάλληλο υλικό και να κινούνται στο κατάλληλο περιβάλλον. Χάρη στη Μοντεσόρι, έχουμε σήμερα τις τάξεις με τα τραπεζάκια και τις καρτέκλες στα παιδικά μέτρα, τα ζωντανά χρώματα και τα παιχνίδια τα οποία βοηθούν στη μάθηση. Ήταν η πρώτη που εκπαίδευσε τους δασκάλους, ώστε να οδηγούν τα παιδιά της νηπιακής ηλικίας στη μάθηση, μακριά από διαλέξεις και επιπλήξεις. Το 1907 ίδρυσε το πρώτο της σχολείο για παιδιά χωρίς ειδικές ανάγκες, έναν παιδικό σταθμό για παιδιά εργατών, που ονομάστηκε Casa dei Bambini. Εκεί εφάρμοσε τις θεωρίες της, με εντυπωσιακά αποτελέσματα στην ανάγνωση και τη γραφή. Το «μοντεσοριανό» σύστημα είχε δημιουργηθεί και άρχισε να αποκτά πολλούς μιμητές. Κύριο στοιχείο του, η εκμετάλλευση της φυσικής επιθυμίας του παιδιού για μάθηση με τη μικρότερη δυνατή παρέμβαση της δασκάλας. Εξηγώντας τη μέθοδό της, το 1912, είχε γράψει χαρακτηριστικά ότι αρνείται το παραδοσιακό σχολείο, όπου «τα παιδιά είναι σφηνωμένα στα θρανία σαν τις πεταλούδες τις καρφωμένες με πινέζες στα λευκώματα». Οι νεωτεριστικές απόψεις της, φυσικά, ενόχλησαν πολλούς, με κυριότερο εχθρό το φασιστικό καθεστώς του Μουσολίνι, που το 1934 απαγόρευσε τη λειτουργία των σχολείων της και ανάγκασε την ίδια να εγκαταλείψει τη χώρα. Η Μοντεσόρι κατέφυγε στην Ολλανδία και από εκεί ταξίδευε σε όλο τον κόσμο ιδρύοντας τα σχολεία της.

Η Μοντεσόρι, απέρριψε το παραδοσιακό σχολείο, όπου «τα παιδιά είναι σφηνωμένα στα θρανία σαν τις πεταλούδες τις καρφωμένες με πινέζες στα λευκώματα».

ΒΙΡΤΖΙΝΙΑ ΑΠΓΚΑΡ (1909 - 1974) Γ Ι Α Τ Ρ Ο Σ

Μετρώντας την πρώτη ανάσα

Τα σημάδια της γέννας είναι αδιαμφισβήτητα. Το κλάμα του νεογέννητου, τα βογκητά της επιτόκου και η νοσοκόμα που εκφωνεί τους πέντε κρίσιμους αριθμούς, την κλίμακα Apgar, η οποία μετρά το μυϊκό τόνο, το σφυγμό, τα αντανάκλαστικά, το χρώμα του δέρματος και την αναπνοή του μωρού στα πρώτα λεπτά της γέννησής του και από την οποία κρίνεται κατά πόσο το βρέφος χρειάζεται άμεση ιατρική περίθαλψη. Έχοντας αφήσει όνομα στην ιατρική και ιδιαίτερα στην αναισθησιολογία, η Αμερικανίδα Βιρτζίνια Άπγκαρ, πληθωρική, ταλαντούχα και εξαιρετικά δραστήρια γυναίκα, δεν «χωράει» σε μία μόνο δραστηριότητα. Ήταν μία από τις πρώτες γυναίκες που εισήχθησαν στο College of Physicians and Surgeons (γνωστό ως P&S), του Πανεπιστημίου Κολούμπια. Κατά την αποφοίτησή της κερδίζει μια τιμητική υποτροφία στη χειρουργική στο Columbia-Presbyterian Medical Center, στη διάρκεια της οποίας εκτέλεσε διακόσιες εγχειρήσεις. Συνειδητοποιώντας ότι ο σεξισμός που επικρατούσε στο χώρο δεν θα της επέτρεπε να επιβιώσει στη χειρουργική, στρέφεται στον τότε σχετικά καινούργιο τομέα της αναισθησιολογίας, όπου διέπρεψε. Πριν κλείσει τα 30, γίνεται διευθύντρια του τομέα αναισθησιολογίας στο Columbia-Presbyterian - η πρώτη γυναίκα επικεφαλής τομέα σε ιατρικό κέντρο. Το 1949 γίνεται η πρώτη γυναίκα τακτική καθηγήτρια στο Κολούμπια, ως αναισθησιολόγος. Καθώς ένα μεγάλο μέρος της δουλειάς της γινόταν στην αίθουσα τοκετών, παθιάστηκε με την υγεία των νεογέννητων. Όταν επινόησε την κλίμακα Apgar, το 1952, είχε ήδη παραστεί σε περισσότερους από δέκα πέντε χιλιάδες τοκετούς. Σε μια μελέτη πρωτοφανούς μεγέθους για την εποχή εκείνη στην Αμερική, συγκέντρωσε στοιχεία από το 1949 έως το 1952, για να καθορίσει τα κριτήρια ιατρικής πρόγνωσης στα νεογέννητα. Το 1959, στα 50 της, στρέφεται προς μία ακόμα νέα κατεύθυνση. Παίρνει ένα Μάστερ στη Δημόσια Υγεία από το Πανεπιστήμιο Johns Hopkins και αφιερώνει την υπόλοιπη ζωή της στην ενημέρωση και τη χρηματοδότηση της έρευνας για την πρόληψη των προβλημάτων που δημιουργούνται στα μωρά κατά τη διάρκεια του τοκετού. Το 1972 έγραψε με τους συνεργάτες της το βι-

Η Άπγκαρ, που παραβρέθηκε σε περισσότερους από 15.000 τοκετούς, ήταν μια ταλαντούχα γυναίκα με πολλά ενδιαφέροντα, που άφησε όνομα στην ιατρική.

βλίο *Is My Baby All Right?* που έγινε ανάρπαστο από το κοινό. Το 1973 γίνεται λέκτορας του Τμήματος Γενετικής στη Σχολή Δημόσιας Υγείας του Johns Hopkins. Η Άπγκαρ κουβαλούσε πάντα στην τσάντα της εργαλεία για επείγουσα τραχειοτομή, επιμένοντας ότι «κανείς, μα κανείς δεν θα σταματήσει να αναπνέει μπροστά στα μάτια μου». Γυναίκα με ασυνήθιστη ενέργεια και επιβλητική παρουσία, έμεινε ανύπαντρη διότι δεν βρήκε, όπως είπε, «κανέναν άντρα που να ξέρει να μαγειρεύει». «Όλοι οι τίτλοι της μαζί δεν μπορούν να πουν την ιστορία της Τζίνι όπως τη γνωρίσαμε εμείς από κοντά», λέει γι' αυτή ένας συνάδελφός της. «Όλοι μας έχουμε μια ιστορία να πούμε για το πάθος της με τη μουσική, για το πώς η ίδια έπαιζε βιολί και τσέλο ή πώς κατασκεύαζε έγχορδα δικής της επινόησης. Για την αγάπη της για το ψάρεμα, τη συλλογή γραμματοσήμων, το μπέιζμπολ και το γκολφ. Για το πώς οδηγούσε το αυτοκίνητό της σαν να ήταν αεροπλάνο». Και στον επικηδεμό της ο δρ Στάνλεϊ Τζέιμς, παιδίατρος και γυναικολόγος, είπε: «Το κέντρο της ζωής της ήταν η φιλομάθεια και η περιέργειά της. Αυτές την κράτησαν νέα και δραστήρια. Άρχισε μαθήματα πιλότου μόλις πριν από λίγα χρόνια και ήθελε να πετάξει κάτω από τη γέφυρα Τζορτζ Ουάσιγκτον».

ΦΡΑΝΣΟΥΑΖ ΝΤΟΛΤΟ (1908 - 1988)

ΨΥΧΑΝΑΛΥΤΡΙΑ

Η θηλυκή επίγονος του Φρόιντ

Εξαιρετικά ιδιοφυής, υπερασπίστηκε και θεμελίωσε την ψυχανάλυση των παιδιών. Το τρίτο από τα επτά παιδιά της οικογένειας Μαρέτ, η Φρανσουάζ Ντολτό, επινόησε στα 8 της χρόνια μια καινούργια λέξη για να περιγράψει αυτό που ήθελε να γίνει όταν μεγαλώσει: ιατροπαιδαγωγός. Και όταν όλοι έσκασαν κοροϊδευτικά στα γέλια, εκείνη εξήγησε στους μεγάλους ότι οι γιατροί δεν ξέρουν πως τα παιδιά μπορεί να ενοχλούνται από πράγματα τα οποία βρίσκονται μέσα τους και που δεν είναι μικρόβια! Ώσπου μια μέρα κατάλαβε πως οι μεγάλοι έλεγαν ό,τι τους κατέβαινε. «Τότε ένιωσα τέτοια συμπόνια γι' αυτούς, ώστε δεν τους ξαναπίστεψα».

Είχε τη στόφα της ψυχαναλύτριας από μικρή, γι' αυτό και διέπρεψε στις σπουδές της (παρ' όλα τα εμπόδια που της έβαζε η μητέρα της) και στην καριέρα της ως ψυχαναλύτρια –και μάλιστα παιδιών, που ως ειδικότητα ήταν σχεδόν άγνωστη εκείνη την εποχή. Έπειτα από σπουδές ιατρικής και τριετή προσωπική ανάλυση με τον Λαφόργκ, υποστήριξε τη διατριβή της, στις 11 Ιουλίου 1939, και άρχισε να ασκεί την ιατρική (στην αρχή ως παθολόγος και παιδίατρος, ως ψυχαναλύτρια στη συνέχεια) την 1η Σεπτεμβρίου 1939. Το 1942 παντρεύεται το Ρώσο γιατρό Μπορίς Ντολτό, με τον οποίο αποκτά τρία παιδιά. Το βασικό μήνυμα της Ντολτό είναι ότι το παιδί, από πολύ νωρίς (ακόμα και μηνών), είναι πρόσωπο και δρων υποκείμενο, που έχει ανάγκη να ακουστεί και να πάρει απαντήσεις και του οποίου η γνώμη πρέπει να γίνεται σεβαστή. Όταν οι άλλοι ψυχαναλυτές τόνιζαν την παιδική σεξουαλικότητα, η Ντολτό τόνιζε την παιδική διαύγεια και ορθολογική ικανότητα. Το ζητούμενο για την Ντολτό δεν είναι η ευτυχία, αλλά μια δομημένη εσωτερική ζωή, που οδηγεί στην αυτονομία και την εξέλιξη. Ένα δυστυχισμένο παιδί δεν είναι ένδειξη αποτυχημένων γονιών, αλλά ένα μπερδεμένο και παραπλανημένο παιδί είναι. Το 1964, ύστερα από χρόνιες διαμάχες, αποκλείστηκε, μαζί με τον Λακάν, από τις τάξεις των εκπαιδευτών αναλυτών, για να ιδρύσει, τελικά, μαζί του και με όσους τους ακολούθησαν τη Φροϊδική Σχολή του Παρισιού. Ο Ντόναλντ Γουίνικοτ, γνωστός Βρετανός παιδοψυχίατρος, είχε πει τότε για την Ντολτό ότι ο τρόπος με τον οποίο αντιμετώπιζε τα ψυχωτικά παιδιά ήταν τριάντα χρόνια μπροστά από την εποχή της, αλλά ότι, ενώ είχε ένα απίστευτο αισθητήριο, δεν είχε επαρκή μέθοδο για να εκπαιδεύσει αναλυτές, κάτι που δεν ήταν αλήθεια, εφόσον υπήρχε ήδη μια φουρνιά Γάλλων ψυχαναλυτών εκπαιδευμένων από την Ντολτό, οι οποίοι ήταν μέλη της Ψυχαναλυτικής Εταιρίας του Πα-

ρισιού (PPS). Η ουσία της «αποπομπής» ήταν ότι η Ντολτό παραίταν χαρισματική για να μπορέσει να χωρέσει στους συμβατικούς κανόνες της Εταιρίας. Όταν, το 1980, η Ντολτό αναγκάζεται να συγκρουστεί με τον Λακάν, με τον οποίο ήταν συνοδοιπόροι επί είκοσι πέντε χρόνια, υπερασπιζόμενη την ελεύθερη έκφραση του αναλυτή και το δικαίωμά του να αντιστέκεται στο κατεστημένο, είναι πια η ίδια εξαιρετικά δημοφιλής στη Γαλλία. Η Ντολτό ήταν ήδη γνωστή στη δεκαετία του '70, αλλά από το 1975 άρχισε να βγαίνει στο ραδιόφωνο, στο κανάλι France-Inter. Οι ακροατές της έγραφαν γράμματα κι εκείνη τους απαντούσε από την εκπομπή της. Η Φρανσουάζ Ντολτό απεγκλώβισε την ψυχανάλυση από τα σαλόνια των διανοούμενων και την έφερε στα σπίτια των απλών ανθρώπων.

Σύμφωνα με την Ντολτό, το παιδί είναι πρόσωπο και δρων υποκείμενο, που έχει ανάγκη να ακουστεί και να πάρει απαντήσεις.

ΜΕΛΑΝΙ ΚΛΑΪΝ (1 8 8 2 – 1 9 6 0) ΨΥΧΑΝΑΛΥΤΡΙΑ

Τρυφερή ανατόμος της παιδικής ψυχής

Το 1932, ένα βιβλίο, το οποίο παρουσιάστηκε ταυτόχρονα στα αγγλικά και τα γερμανικά, τάρaxε τους κύκλους της ψυχολογίας. *Η ψυχανάλυση των παιδιών*, το πρώτο βιβλίο που έγραψε η Μέλανι Κλάιν, την ανέδειξε ως μία από τις σημαντικότερες φυσιογνομίες της ψυχανάλυσης και από τις αιρετικές της θεωρίας του Φρόιντ. Στραμμένη σε μια ομάδα αγνοημένη από τον Φρόιντ, τα μικρά παιδιά, η Μέλανι Κλάιν προσπάθησε να ερμηνεύσει τη συμπεριφορά αυτών που δεν μπορούν ακόμα να εκφράσουν τα συναισθήματά τους με λόγια. Η θεραπεία μέσω του παιχνιδιού (play therapy) είναι ένας τρόπος ανάλυσης της παιδικής ψυχής μέσα από το παιχνίδι. Η Κλάιν υποστήριζε ότι τα μικρά

παιδιά αποκαλύπτουν την ψυχή τους φτιάχνοντας συμβολικά σενάρια με τα παιχνιδιά τους, όπως ακριβώς οι ενήλικες ανοίγουν την ψυχή τους στο κρεβάτι του ψυχαναλυτή. Βρετανικής καταγωγής, από εβραίους γονείς, γεννημένη στην Αυστρία, η Κλάιν πέρασε δυστυχισμένα παιδικά χρόνια. Είχε μια μητέρα δεσποτική απέναντι στον άντρα της, που ήταν γιατρός με ελάχιστη πελατεία, εξαιτίας της εβραϊκής καταγωγής του, και άνθρωπος αυταρχικός και απόμακρος με τα παιδιά του. Ένας αδερφός της αυτοκτόνησε και η ίδια είχε ένα δυστυχισμένο γάμο, από τον οποίο απέκτησε τρία παιδιά. Η μία της κόρη, μάλιστα, έγινε ψυχαναλύτρια και από τις σκληρότερες πολέμιες των θεωριών της μητέρας της. Η Κλάιν έκανε την πρώτη της ανάλυση στη Βουδαπέστη, κοντά στον Σαντόρ Φερέντζι,

Η Κλάιν στράφηκε στα μικρά παιδιά, μια ομάδα που είχε αγνοηθεί από την κλασική ψυχανάλυση, για να ερμηνεύσει τη συμπεριφορά αυτών που δεν μπορούν να εκφραστούν με λόγια.

μαθητή του Φρόιντ, έχοντας γοητευθεί από την *Ερμηνευτική των ονείρων*, το βιβλίο του πατέρα της ψυχανάλυσης. Οι απόψεις της διαφοροποιήθηκαν από αυτές του Φρόιντ – που είχαν ως άξονα την παιδική σεξουαλικότητα –, καθώς η ίδια ενδιαφέρθηκε περισσότερο για την επίδραση που έχει στον ψυχισμό η αβεβαιότητα του θανάτου. Αντίθετα με την άποψη του Φρόιντ, ο οποίος αναφέρεται σε μία λίμπιντο, η Κλάιν υποστήριξε τον κρυμμένο χαρακτήρα μιας δι-σεξουαλικότητας σε κάθε άνθρωπο και την ύπαρξη μιας ιδιαίτερης λίμπιντο στις γυναίκες. Η σημαντική προσφορά, όμως, της Κλάιν, προσφορά την οποία δεν αρνιούνται ούτε οι φροϋδικοί οπαδοί, είναι στην παιδική ψυχολογία. «Πρέπει να λάβουμε υπόψη μας την τεράστια δυσκολία που έχουν τα μικρά παιδιά στο να εκφράσουν τα συναισθήματα και τις φαντασιώσεις τους στη γλώσσα των ενηλίκων», έλεγε. Η ίδια πίστευε ότι, παρατηρώντας το παιδί (ακόμα και το πολύ μικρό, του 1 έτους) να παίζει με τα παιχνιδιά του, που αντιπροσωπεύουν γι' αυτό τις φιγούρες του πατέρα, της μητέρας ή και των αδερφών του, μπορούσε να αποκαλύψει τους ασυνείδητους φόβους και τις επιθυμίες του. Αυτός ήταν ο ρόλος της play therapy.

Τ Ζ Ε Ϊ Ν Γ Κ Ο Υ Ν Τ Ο Λ (1 9 3 4 -) Α Ν Θ Ρ Ω Π Ο Λ Ο Γ Ο Σ

Χορεύοντας με τους χιμπατζήδες

Στο ευρύ κοινό, η Τζέιν Γκούντολ είναι γνωστή, κυρίως, ως η τολμηρή επιστήμονας την οποία υποδύθηκε η Σιγκούρι Γουίβερ στην ταινία «Γορίλες στην ομίχλη». Ωστόσο, η Αγγλίδα ανθρωπολόγος, πέρα από το να εμπνεύσει μια κινηματογραφική ηρωίδα, έχει πετύχει στη ζωή της μερικά πολύ σημαντικά πράγματα. Το 1960, η 26χρονη Γκούντολ αρχίζει τις έρευνές της πάνω στα πρωτεύοντα θηλαστικά στον εθνικό δρυμό Γκόμπε της Τανζανίας. Ένας βετεράνος συνάδελφός της την προειδοποιεί ότι ίσως οι έρευνές της διαρκέσουν δέκα χρόνια. Εκείνη γελά και απαντά: «Μάλλον μόνο τρία». Και οι δύο θα πέσουν έξω. Το έργο της Γκούντολ, που συνεχίζεται μέχρι σήμερα, αποδείχτηκε η πιο μακρόχρονη επιτόπια ζωολογική έρευνα όλων των εποχών, ενώ ο κορυφαίος ανθρωπολόγος Στέφεν Τζέι Γκουλντ το έχει εκτιμήσει ως «ένα από τα μεγαλύτερα επιτεύγματα του δυτικού κόσμου». Οι έρευνες της Γκούντολ όχι μόνο εμπλούτισαν τις γνώσεις μας για τους

πολύ μακρινούς συγγενείς μας, αλλά ανέτρεψαν και πλάνες αιώνων. Η Τζέιν ανακάλυψε ότι οι χιμπατζήδες μπορεί να είναι επιθετικοί και σαρκοφάγοι. Επίσης, ότι είναι ικανοί να κατασκευάζουν εργαλεία, να καταστρώνουν σχέδια, να χρησιμοποιούν αντικείμενα φτιαγμένα από τον άνθρωπο, να «μεταφέρουν» τεχνολογία από τη μία ομάδα στην άλλη, ακόμα και να διεξάγουν μακρόχρονο πόλεμο. Μελέτησε τις συζυγικές σχέσεις τους, την οργάνωση στο εσωτερικό των ομάδων τους, τις σχέσεις εξουσίας και υποταγής και τη σύναψη συμμαχιών. Σήμερα, η Γκούντολ έχει σταματήσει την επιτόπια έρευνα στο Γκόμπε, αλλά το επισκέπτεται συχνά. Τα τελευταία χρόνια οργώνει την υφήλιο, προσπαθώντας να ευαισθητοποιήσει την κοινή γνώμη γύρω από οικολογικά θέματα, να συγκεντρώσει χρήματα για το μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα ινστιτούτο της, να βελτιώσει τις συνθήκες διαβίωσης των χιμπατζήδων που βρίσκονται σε αιχμαλωσία και να αναχαιτίσει την καταπάτηση των βιοτόπων τους από τον άνθρωπο. Ακούραστη μαραθνοδρόμος, πραγματοποιεί κάθε χρόνο δεκάδες δημόσιες εμφανίσεις. Αρθρογραφεί, γράφει βιβλία, εμφανίζεται σε τηλεοπτικές εκπομπές και δίνει διαλέξεις, γοητεύοντας ακροατές και αναγνώστες, ενώ οργανώνει εκπαιδευτικά προγράμματα για την περιβαλλοντική αγωγή των παιδιών σε περίπου είκοσι χώρες. Η Μαίρη Σμιθ, πρώην συντάκτρια στο περιοδικό *National Geographic* και φίλη της από παλιά, λέει ότι η Τζέιν είναι «το πιο ανιδιοτελές άτομο στον κόσμο» και ότι «δεν δίνει καμία σημασία στα υλικά αγαθά». Λεπτή και ευκίνητη, με τη νεανική αλογοουρά της και το αιωνίως ατημέλητο ντύσιμό της, η Τζέιν θυμίζει φοιτήτρια με ασημένα μαλλιά. Πίσω, όμως, από την εύθραυστη εμφάνιση, κρύβεται μια γυναίκα με ατσάλενα θέληση και ιώβεια υπομονή, μια επιστήμων μεγάλου βεληνεκούς, που εδώ και τέσσερις δεκαετίες υπηρετεί ως πρέσβειρα καλής θέλησης της ανθρωπότητας στον κόσμο των πρωτευόντων θηλαστικών.

Εδώ και τέσσερις
δεκαετίες, η
Γκούντολ υπηρετεί
ως πρέσβειρα
καλής θέλησης της
ανθρωπότητας
στον κόσμο των
πρωτευόντων
θηλαστικών.